

MEHMET AKİF ERSOY’UN ŞİİRLERİNDE DİNİ MOTİFLER¹

Mustafa KARABULUT²

Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsızlığının simgelerinden İstiklal Marşı, Çanakkale Şehitleri, Bülbül gibi muhteşem şiirlerin şairi Mehmet Akif’i anmak için toplanmış bulunuyoruz. Bu vesileyle, milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy’u saygı ve rahmetle bir kez daha anıyoruz.

Mehmet Akif Ersoy, Türk milletinin tarihinde ve gönlünde taht kurmuş büyük bir şahsiyettir. O, toplumun her kesimi tarafından örnek alınması da gereken mümtaz şahsiyetlerdendir.

Akif, Safahat’ta kendi dünya görüşüne uygun ve zor durumdaki memleketi kurtaracağını düşündüğü bir “ideal insan tipi” çizmiştir. Dine dayalı değerler bütünü, modern dünyanın gereklerini de göz önüne alarak akli ve iradesiyle yorumlayıp geliştiren Âkif’in ideal insanı, manevî değerlerin (din, tarih şuuru, ahlâk, kültür vs.) yanında maddî değerlere de (bilim, teknoloji, akıl vs.) sıkı sıkıya bağlı modern bir insandır.

Bu konuşmamızda Mehmet Akif Ersoy’un şahsında ve şiirlerindeki dini olgulardan söz edeceğiz.

Şiirde dini motif ne demektir

Şiir, akla gelebilecek her konuda yazılabilen edebî bir türdür. Aşk, sevgi, kahramanlık, özlem, tabiat, felsefî unsurlar vb. birçok izlekte kaleme alınabilir. Dini değerler de bunlardan biridir. İslamiyet’ten önceki Türk yaşamından günümüze kadar dini motifler ile karşılaşırız. Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra dini unsurlar İslami çerçeveye bürünür. Özellikle dini-tasavvufî şiirler ön plana çıkar.

Türk şiirinde dini temalı şiir kaleme alan birçok şair vardır.

Mehmet Akif Ersoy’un Şiirlerinde ve Şahsiyetinde Dini Motifler

¹ “Mehmet Akif Ersoy’u Anma” konulu panel. Adıyaman Erdemir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 23.03.2016.

² Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, mkarabulut@adiyaman.edu.tr

Yukarıdaki Müslüman insan tipinin birçok özelliği Akif'in hayatında ve eserlerinde gözlemek mümkündür. O, birçok özelliği yanı sıra küçük yaşlarda Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen bir hafız, Kur'an mütercimi ve bir vaizdir.

Mehmet Âkif Ersoy'un hayatına ve eserlerine baktığımızda, onun kelimenin tam anlamıyla bir "şahsiyet" olarak karşımıza çıktığını görürüz. Onun şahsiyetinin üç kaynaktan beslendiğini söyleyebiliriz.

*Kur'anlı ev,

*Pehlivanlı mahalle,

*Deneysel bilimli okul,

Mehmet Akif'in şahsiyetinin oluşmasında Kur'an ve sünnet, Türk-İslam yaşamının hüküm sürdüğü Fatih ve çevresi ile bilimsel eğitim kurumlarının büyük etkisi vardır. Safahat şairi, Çanakkale'yi destanlaştıran şair, Şair-i Azam, Vatan Şairi, ilim, fikir ve dava adamı, örnek bir insan Mehmet Akif Ersoy. Fikir ve edebiyat dünyamızda eşine az rastlanır bir dehadır Mehmet Âkif Ersoy. Pek az şairin eserleri ve fikirleri ile şahsiyeti arasındaki benzerlik hatta ayniyet Mehmet Âkif'inki kadar olabilmıştır.

- Mehmet Akif Ersoy'un şahsiyetinde tam bir Müslüman tipi ile karşılaşırız. Akif, "Sadr-ı islâma dönmek" yani İslamiyet'i temel ve asli kıymetleriyle yeniden ortaya koymak, başka bir ifadeyle kaynağa dönmek, oradan ilham alarak bugüne seslenmek, hakikatin üzerindeki külleri üflemek yani dine bulaştırılmış hurafeleri temizlemek... Üstelik bunları reform, değiştirme gibi hareketlere ihtiyaç duymadan yapmak...

Eğer çiğnenmemek isterlerse seylab-ı eyyama

Rücu etsinler artık Müslümanlar sadr-ı İslâm'a

- "Mehmet Akif, bütün gücünü Kuran'dan almıştır."

Akif, İslâm'ı aslî şekliyle yeniden gündeme getirmeye çalışır. Ona göre "Müslüman namı altındaki cemaatin çoğu İslâm'ın aslından ve dosdoğru şeklinden alabildiğine gafil"di. Çünkü hakikatin aslı hurafelerle örtülmüştü. Bu yüzden tek çare "Kur'an İslamı"na yani "asıl kaynağa" dönmektir.

Doğrudan doğruya Kuran'dan alıp ilhamı

Asrin idrakine söyletmeliyiz İslam'ı

- Mehmet Akif, çok çalışkan bir kişidir. O, emek verilmeden kazanılan her şeyi haram sayardı.

- Akif, din, mezhep ve soy farkı gözetmez. Oldukça mütevazı bir kişiliği vardır. Dostlarına sıkı sıkıya bağlanır.

- Kalabalık meclislerde susar, kendini ön plana çıkarmaktan hoşlanmaz. Ayrıca hoşsohbet ve nüktedan bir yapısı vardır.

- Ona göre eski, eski olduğu için atılmaz, fena olursa atılır. Yeni, yeni olduğu için alınmaz, iyi olursa alınır.

- Akif, gösteriş, cahillik ve dönecliğe tahammül etmez.

- O, soyunu inkâr edenlere iyi gözle bakmaz.

- Halkın acı çekmesine göz yumanlara, vatan ve din düşmanlarına taviz vermezdi.

- Akif, dini kendi çıkarlarına kullananları ve dinsizleri sevmez:

“Zamanıdır oturup, şimdi herze dinlemenin;

O yâve-gûları hâlâ, adam deyin beğenin!

Sarıklı milletidir milletin başında belâ...

Fakat umumunu birden batırmak iş değil a!”

- Mehmet Akif, sözünde durmaya büyük önem verir.

M Akif bir gün arkadaşlarından Eşref Edip’le öğle yemeğinde buluşmak için sözleşmişlerdi. O gün aşırı bir yağmur vardır. Eşref Edip, Mehmet Akif’in böyle bir yağmurda gelmeyeceğini düşünür ve sebeple evden çıkıp yakın bir komşuya gider. Mehmet Akif, o yağmura rağmen Eşref Edip’in evine gider; onu evde bulamayınca kırılır. Eşref Edip ertesi gün Akif’i bulur, durumu anlatarak özür diler. Mehmet Akif Eşref Edip’e şu cevabı verir:

“Bir söz ya ölüm veya ona yakın bir felaketle yerine getirilmezse mazur görülebilir...”

Mehmet Akif, Baytar Mektebi’nde birlikte okudukları ve sevdiği arkadaşı Hasan Tahsin Bey ile birbirine söz verirler.

Buna göre hayatta kalan, daha önce ölenin ailesine bakacaktır. Hasan Bey, Edirne Baytar Müfettişi bulunduğu sırada 1910 yılında vefat edince, Akif Bey daima olduğu gibi sözünde durarak, merhumun üç çocuğunun bakımını üzerine alır.

- Akif haksızlığa asla tahammül edemez. İş arkadaşlarına haksızlık yapıldığı için iki defa memuriyetten istifa eder.

- O, istibdadı da sık sık eleştirmiş, şiirlerinde devlet adamlarını övmemiştir.
- Mizaç itibariyle karamsar olan Akif, *Safahat*'ta kendi sıkıntılarından söz etmez; milletine daima ümit ve azim katmıştır.
- O, Türk-İslâm ülküsünü bünyesinde barındıran ideal bir insandır. O, Türk milletini İslâmlığın öncüsü, kurtarıcısı olarak görür.
- Akif'in en çok sevdiği kelimeler, çalışma, gayret, azim ve umuttur. Sevmediği kavramlar ise tembellik ve karamsarlıktır.
- Akif, milletimizin yükselişi için çalışmak gerektiğini, âlemdaki bütün varlıkların bir çalışma kanununa bağlı olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda öne sürdüğü iki kavram vardır: Marifet ve fazilet.
- Akif, bütün Müslümanların birlikte hareket etmesini isteyerek "İslâmcılık" anlayışını benimser.
- Korkudan nefret ederdi. Şairin bu ümit veren tavrı daha sonraki şiirlerinde de sürmüş ve özellikle İstiklal Marşı'mızda:

*"Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak! "*

dizeleriyle taçlanmıştı.

- İstiklal Marşımızda ciddi boyutta bir iman anlayışı vardır:
 - *Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!*
 - *Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.*
 - Ulusun, korkma! nasıl böyle bir imanı boğar...*

Bu mısralarda milletimizin iki önemli karakteri birlikte verilmiştir.

Biri, istiklâlın onun hakkı olduğu, diğeri ise bu hakkın, istiklâl hakkının, iman duygusuyla beraber doğuşudur. İman duygusunu son mısradaki ikinci Hak kelimesinden çıkarıyoruz. Bu Hak, Allah manasındadır. Böylece millî marşımızda milletimizin dinî ve millî karakteri birbirinden ayrılmaz bir şekilde verilir.

- İstiklal Marşımızda Akif adeta secdelere kapanırcasına büyük iradenin önünde diz çöker ve Allah'a seslenir:

Ruhumun senden İlahi, şudur ancak emeli:

Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli

Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

M. Akif, *Çanakkale Şehitlerine* şiirinde, Çanakkale’de şehit olanların İslam dünyasının da kurtuluş müjdesini taşıdığını belirtir. Şair, bu şiirde İslamiyet, şehadet ve vatanın kutsallığını birlikte ele almaktadır.

Kendisini İslam mefkûresine adanmış olan Akif,

"Yaralanıp temiz alnından uzanmış yatıyor.

Bir hilal uğruna, ya Rab, ne güneşler batıyor!"

diyerek, yine İslamiyet’le şehadeti bir arada irdeliyor.

Burada, hilalle kastedilen bayrağımızdır ve İslam'ın sembolüdür. Güneş ise burada Türk askerini temsil etmektedir. Hilal için, bayrağımızın ve İslam'ın yücelmesi için güneşler batmış yani askerin şehit olmuştur.

Aşağıdaki beyitte ise şehitlerin mertebesinin ne kadar yüksek olduğunu ifade eder:

"Ey şehit oğlu şehit, isteme benden makber,

Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber..."

Sonuçta, Mehmet Akif, ideal bir Müslüman olarak yaşamında Kur'an-ı Kerim'i rehber edinen, sözüne sadık ve inançlı biri olarak her türlü yolsuzluğun, cahilliğin, riyanın, nifakçılık ve vurdumduymazlığın yani Türk-İslâm ahlâkına sığmayan kötülüklerin karşısındadır. O, hayatında ve sanatında İslami unsurları/motifleri ön planda tutan bir şair, ilim adamı ve mütefekkindir.